

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Щепова Д. Р.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та історії,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

У статті ціннісні орієнтації визначаються як одна з ключових складових життєвої перспективи особистості молодшої людини. Подається аналіз можливостей освітнього середовища ЗВО у формуванні позитивних ціннісних орієнтацій. Сформульовані основні завдання ЗВО щодо гуманістичного спрямування процесу навчання та виховання особистості здобувача вищої освіти.

Ключові слова: цінність, ціннісна орієнтація, гуманізм, особистість, здобувач освіти.

In given article value orientations represent as one of element of life perspective of personal orientation of young person. Designated a role and possibilities of the educational environment of high school in formation positive value orientations of personality. The primary goals of high school work in formation of humanism in educational process are formulated.

Keywords: value, value orientations, humanism, personality, student.

Проблеми, що пов'язані з людськими цінностями, займають одне з провідних місць у дослідженнях соціальної детермінації людської поведінки, її саморегуляції та прогнозуванні. Формування системи цінностей сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Як один з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі становлення професійної діяльності. Саме завдяки цінностям особистість формується як цілісна система. Тому проблема цінностей залишається актуальною повсякчас.

Проблема закріплення загальнолюдських цінностей в індивідуальній свідомості відноситься до числа фундаментальних проблем людської екзистенції. Адже соціальні зміни в суспільстві істотно впливають на зміни в системі цінностей особистості. Цінності слід розглядати як узагальнені цілі і засоби їх досягнення, які забезпечують інтеграцію суспільства і водночас допомагають індивіду або групі зробити вибір своєї поведінки в значущих ситуаціях.

Молодь у наш час постала перед складним вибором. Система її ціннісного світогляду формується під впливом глобальної зміни ієрархії за-

гальнолюдських ціннісних орієнтацій. Прикро визнавати, що трансформація сучасного суспільного життя вивела на перші місця цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття. Сучасні суспільні відносини певною мірою провокують розквіт егоїзму в свідомості людини. Особливо це відбивається на особистості, яка знаходиться на шляху формування свого власного бачення проблем існування, яка тільки зіткнулась з визначенням духовних обмежень для себе.

Дослідження теоретичних проблем формування життєвих цінностей студентської молоді показало, що на формування цінностей студентства в сучасних умовах впливає ряд факторів: наявність у суспільстві соціально-економічних протиріч, ослаблення державного, політичного і ідеологічного пресингу, розширення соціальної самостійності та ініціативи здобувачів освіти. Відбувається переоцінка цінностей, критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формуються нові уявлення про своє професійне майбутнє і майбутнє суспільства [1, с. 58].

Ціннісні орієнтації конкретної особистості формуються і функціонують на основі системи цінностей, виробленої суспільством, нерозривно і тісно пов'язані з цим утворенням. у суспільній та індивідуальній свідомості цінності виконують функцію життєвого орієнтира, моральної основи для побудови діяльності і субординації цілей. Такий підхід до вивчення ціннісних орієнтацій призводить до необхідності розгляду їх у контексті більш складних утворень особистості, зокрема, у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості, її життєвого світу в цілому, особистісного розвитку. Ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості здобувача освіти, структурування відносно зовнішньої діяльності процесу реалізації і процесу розгортання особистісних цінностей і смислів.

Багато дослідників підкреслюють важливість етапу становлення особистості під час навчання у ЗВО, сенситивність цього періоду для духовного розвитку особистості, її цінностей, настановлень тощо. Формування цінностей сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Як один з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі професійного становлення. Провідною у цей час є навчальна діяльність, в якій реалізується готовність здобувача освіти до самовизначення і яку вважають психічним новоутворенням цього віку [2, с. 21].

Студентський вік є сенситивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкого елемента життєвої перспективи. Основними характеристиками ціннісних орієнтацій є їх зміст та ступінь сформованості

ієрархічної структури. Характерною рисою періоду навчання у ЗВО є формування життєвих цілей, планів, які залежать від завдань, що визначаються об'єктивними умовами життя та ціннісними орієнтаціями здобувача освіти.

Професійна підготовка у ЗВО не повинна обмежуватись лише передачею певних знань і формуванням професійних навичок. Вона повинна мати тісний зв'язок із професійною орієнтацією особистості, із формуванням певної системи цінностей, які є характерними для представників тієї чи іншої професії.

Найбільш складною є виховна робота зі здобувачами освіти у періоди соціальних та економічних криз, швидких і кардинальних змін. Суспільство шукає нові цінності і вже на їх основі реформує систему освіти і виховання. Нинішній виховний процес у демократичному суспільстві повинен передбачати досить високий рівень індивідуальної свободи особистості. Якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців з нормальною, не деформованою системою ціннісних орієнтацій, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

Дуже важлива внутрішня робота здобувача освіти щодо формування цінностей. Суттєво змінюються наукові основи, підґрунтя, орієнтація та характер навчання: творча інноваційна діяльність; уявний експеримент; критичне і логічне осмислення конкретних ситуацій; орієнтація на вирішення конкретних проблем, які постають перед суспільством, людиною; характер навчання готує до майбутньої професійної діяльності. Такими є головні домінанти нової системи освіти. Отже, основною задачею є розвиток когнітивних компонентів самосвідомості здобувачів освіти, для того, щоб набував все більшої актуальності розвиток цінностей.

Отже, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості здобувача освіти, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє собою певну вісь свідомості, навколо якої обертаються думки і почуття людини і з точки зору якої вирішується багато життєвих питань.

Стосовно порушеної проблеми, то спільною основою, яка дозволяє об'єднати зусилля багатьох спеціалістів, передусім психолого-педагогічного профілю, може слугувати гуманістичний підхід, що у своєму конкретно-науковому вигляді реалізується у принципі особистісно-орієнтованого навчання й виховання. Категорії цінності належить, як видається, провідне місце, адже саме за її допомогою відкривається реальна мож-

ливість пояснення низки стрижневих психолого-педагогічних проблем як теоретичного, так і практичного порядку. На особливу увагу в цьому контексті заслуговують питання детермінації та закономірностей розвитку ціннісних станів свідомості упродовж одного з важливих онтогенетичних етапів життєвого шляху особистості, яким є етап навчання у ЗВО [3, с. 29]. Досвід психологічного дослідження особистості здобувача освіти у новій для нього інституалізованій формі діяльності і в нових умовах оволодіння ним засобами діяльнісного існування свідчить про суттєві трансформації, що відбуваються в цей період у внутрішніх зв'язках особистісної організації, які у свою чергу призводять до появи якісних змін або новоутворень.

Роблячи висновок, можна зазначити, що сутнісні сили людини формуються та розвиваються шляхом об'єктивної детермінації з боку суспільства і якщо природний історичний процес зумовлюється об'єктивними законами суспільного розвитку, то діяльність суб'єкта, реалізація ним своїх сутнісних ознак детермінується життєвими сенсами, цінностями, котрі орієнтують молоду людину на її певне ставлення до світу, культури, мистецтва. Сенс життя, система цінностей особистості, активно впливає на вибір життєвих орієнтирів і зусилля особистості щодо їх досягнення. Крім того, у цьому процесі цінності виступають у якості внутрішньої життєвої «опори», що додатково вказує на могутній потенціал аксіологічних орієнтирів.

Список використаних джерел

1. Сатановська Л. Формування цінностей і ціннісних професійних орієнтацій у студентської молоді у вищих навчальних закладах. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка*, 2013. Вип. 1 (3). С. 53–65.
2. Мицишин М. Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2016. 23 с.
3. Вдовиченко Р. Формування системи професійно-ціннісних орієнтацій студентів університету як педагогічна проблема. *Зб. наук. пр. Уманського держ. педагогічного ун-ту*, 2019. Вип. 3. С. 24–30.